

Republiken som bytt land 13 gånger

Jämtland är Sveriges näst största landskap med sina 33 800 kvadratkilometer – tre gånger så stort som Skåne. Men befolkningsmässigt kommer Jämtland med knappt 113 000 invånare bara på 20:e plats bland Sveriges landskap.

Namnet "Jämtland" kommer enligt Snorre Sturlasson från Kettil Jamte, som med folk och boskap tog sig från Trøndelag i Norge vid mitten av 700-talet. De bosatte sig kring Storsjön och bygden kallades därefter "Jämtland". Enligt en annan teori skulle namnet ha sitt ursprung i geografin, att landskapet just kring Storsjön är tämligen platt, "jämt".

Men Kettil Jamte var långt ifrån den första invånaren i Jämtland. Redan för 8 000-9 000 år sedan kom jägar- och samlarfolk in i landskapet från väster. Resterna av deras lägerplatser har hittats på många håll i Jämtland.

Ett par århundraden efter etablerades en fast befolkning som brukade jorden. Från början av vikingatiden var Jämtland en självständig bonderepublik som styrdes av jamtamot, ett av de äldsta parlamenten i världen. Från 1178 var det sedan norskt under några århundraden.

Men landskapet har alltid varit en gränsbygd med kontakter åt väster och öster. Nationstillhörigheten har växlat mellan Sverige och Norge; mellan 1563 och 1677 bytte det statstillhörighet inte mindre än 13 gånger. Därefter har Jämtland hört till Sverige.

Många jämtar var emellertid inte glada över den svenska överhögheten och bedrev på 1670-talet ett slags gerillakrig mot den svenska armén. Kanske bidrog detta till att Jämtlands befolkning inte förrän 1699 – sist inom nuvarande Sveriges gränser – erhöll svenskt medborgarskap.

En rest av jamtamot levde få fortfarande kvar och uppgick i landsjämnadstinget, eller Jämtlands gamla landsting, som fanns kvar till 1862.

1786 anlades Östersund, Jämtlands enda stad, bland annat för att kontrollera gränshandeln med Norge. Utvecklingen var länge trög, ännu 1810 var Östersund landets minsta stad med bara 200 invånare. Först när järnvägen kom började staden växa på allvar. Idag kan Östersund ståta med drygt 44 000 invånare och ett eget universitet. Här finns också världens största ordenshus inom God-

templarrörelsen, nykterhetsrörelsen som blev den helt dominerande bland folkrörelserna i staden. Som ett ödets ironi blev ordenshuset senare hotell – med utskänkningstillstånd.

Som en återknytning till landskapets historiska självständighet utropades 1963 ”republiken Jämtland”. Idégivare var Yngve Gamlin som också blev dess första president. Syftet var att på ett humoristiskt sätt dels protestera mot dåtidens flyttlasspolitik, dels marknadsföra Jämtland.

Republiken lever fortfarande kvar och president är sedan 1988 trubaduren Ewert Ljusberg – som kommer från Härjedalen.

Jämtland drabbades hårt av samhällsomvandlingen i mitten av 1900-talet eftersom landskapet nästan saknade större industrier. En stor del av befolkningen livnärde sig på jord- och skogsbruk. Senare har turism i någon mån ersatt de arbetstillfällena som försvunnit.

Vår nuvarande kung, Carl XVI, var under sin prinstid också hertig av Jämtland - för övrigt den ende som innehaft den titeln.